

Марат Закіров,

канд. іст. наук, заввідділу,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

МІФ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ ТА ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Проведено аналіз політичного міфу як засобу інформаційного впливу. Визначено, що поживним ґрунтом для виникнення і розвитку міфів є напружена ситуація соціально-політичної кризи. Зазначено, що основу політичної міфології становлять традиції, архетипи та емоції, які породжують віру – феномен інформаційного впливу, що протистоїть будь-яким раціональним аргументам. З'ясовано, якими властивостями може володіти політичний міф в інформаційному обміні, і яку роль він відіграє у стабільних суспільствах, і особливо у суспільствах, що трансформуються. Підкреслено, що органічний зв'язок соціально-політичного міфу із соціальними стереотипами поведінки і світосприйняття дає змогу програмувати та прогнозувати реакцію суспільства на той чи інший політичний міф. Осмислено явище політичного міфу як чинника процесу політичної комунікації.

Ключові слова: інформаційний вплив, політичний міф, комунікація, архетип, гасло, соціальний стереотип.

Інформаційне конструювання політичної реальності і комунікація між суспільними та державними інститутами здебільшого здійснюється за допомогою різноманітних символічних форм, серед яких чи не найбільшим потенціалом володіє політичний міф, що спирається на архаїчні уявлення та звичні образи. Архетипи, що за допомогою політичного міфу прориваються у політику, з одного боку забезпечують наступність поколінь і традицій, але з другого боку привносять у сьогодення принципи, засоби і стереотипи, які не завжди відповідають сучасним реаліям. Особливого значення політичний міф набуває у переломні епохи історії. Саме політичний міф через комплекс комунікативних систем і знаків забезпечує наступність поколінь, моделює нову державу і оформлює адекватну державну ідентичність. Відобра-

женням теоретичної цінності та практичної затребуваності досліджень політичної міфології є значний обсяг різнопланових досліджень і зростаючий інтерес до них як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Серед філософських робіт, присвячених вивченню всезагальних проблем сучасної міфологізації, слід згадати серію нарисів Р. Барта [1]. Автор з точки зору семіотики пояснює механізм появи політичних міфів як перетворення історії в ідеологію. Французький філософ розглядає міфи як складові конструкти всіх культурних і соціально-політичних феноменів, а саме явище міфологізації – як ознаку всіх соціумів. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти політики крізь призму взаємодії наукових і міфологічних її складових досліджуються у монографії Ю. Шайгородського [2]. Автор розкриває окремі аспекти політичного міфу, проводиться аналіз процесів конструювання політичних міфів та їхньої взаємодії з реальною політикою. У роботі Н. Пробійголови досліджено процес міфологізації особистості у період політичної кризи суспільства [3]. Автор зосереджує увагу на вивченні механізмів впливу політичного міфу на політичний вибір особистості і його ролі у подоланні світоглядної кризи свідомості. Основи семіотичного підходу до проблематики масової комунікації висвітлює Л. Павлюк [4]. Дослідниця пояснює семіотичні концепти та категорії, застосовані в аналізі дискурсу мас-медіа у стратегії означування та інтерпретації змісту, використанні символічних форм і публіцистичному міфотворенні. Методологічні можливості дослідження символічних феноменів політики з точки зору соціокультурних підстав, що лежать в її основі, вивчає Д. Гігаурі [5]. Автор обґрунтовує перспективність вивчення сучасних політичних комунікацій з урахуванням антропологічного підходу до політики, в якій політичний міф і ритуал відтворюють і транслюють у суспільство нав'язувані елітою цінності і способи бачення соціальної та політичної реальності. Деякі аспекти історичної та сучасної динаміки соціально-політичної міфології висвітлювали О. Барчан, Г. Вонсович, В. Заводюк, Л. Зубрицька, М. Шестов та інші вчені, які досліджували феномен політичного міфу в контексті суспільно-політичного процесу, розвитку держави і комунікації державних інститутів.

Разом з тим слід зауважити, що попри чималу зацікавленість феноменом міфу з боку науковців, його вивченню у контексті політичної комунікації дослідники приділяли значно менше уваги. Отже, потребує

осмислення явища політичного міфу як чинника процесу політичної комунікації. Необхідно з'ясувати, якими властивостями може володіти політичний міф в інформаційному обміні, і яку роль він відіграє у стабільних суспільствах і особливо у суспільствах, що трансформуються.

Незважаючи на тривалу історію створення та використання міфів, що за даними істориків, археологів і етнографів супроводжують людство від часів зародження розумово мотивованої поведінки, проблема не тільки не втрачає своєї актуальності, але і набуває нових якісних характеристик і наповнюється новим модерним змістом. Зокрема, нове дихання політичний міф отримав із активним залученням до міфотворчості засобів масової інформації. Черговий етап якісної еволюції засобів конструювання нових символічних форм пов'язується з розвитком нових інформаційних каналів комунікації та сучасних мережевих систем.

Особливого значення політична міфологія набуває в історичних умовах, що їх переживає сучасна Україна, перед якою постала проблема подолання наслідків руйнування сталої самоідентифікації держави і особистості в перехідному суспільстві. Дійсність показує, що саме на етапі становлення нової соціально-політичної реальності відбувається процес активізації міфотворчості, і без детального аналізу політичної міфології адекватно зрозуміти і вірно спрогнозувати сучасні політичні процеси фактично неможливо.

У першу чергу слід з'ясувати механізм впливу політичного міфу на особисту та колективну свідомість. На думку дослідників феномену, у будь-якому стереотипі людської свідомості, у тому числі й у міфі, роль організуючого принципу виконує особливе ставлення до інформації, що надходить, і яке умовно можна назвати «принципом достатності інформації» [6, с. 157]. Сенс зазначеного принципу полягає у тому, що з різних причин, які в сукупності становлять фактори генези міфу, людина проявляє внутрішню готовність в якийсь момент припинити критичну перевірку інформації, що надходить, і прийняти її як доведену істину. Причиною такої поведінки може бути індивідуальний та груповий політичний досвід, політична орієнтованість індивіда на певне сприйняття життєвих реалій, релігійний досвід, а також особлива довіра до джерела інформації.

Наприклад, це може бути розповідь близького родича, повідомлення офіційних засобів масової інформації, або, навпаки, неофіційних,

але таких, що з певних соціально-психологічних причин викликають повну довіру. Крім того, довіру може викликати і формально науковий статус джерела: думка авторитетного дослідника, публікація в науковому виданні або з грифом наукових установ. Механізми відтворення та трансляції соціально цінної інформації всередині соціальних груп і між ними можуть надати стереотипу індивідуальної свідомості суспільно значущий статус, і тоді укладена в них інформація також уникне критичної перевірки [6, с. 158].

Слід зауважити, що зазначений «принцип достатності інформації» діє не лише на рівні особистісно-побутових чи соціально-політичних відносин. Саме на цей принцип як правило орієнтується дослідник, який намагається донести наукову інформацію до аудиторії чи обґрунтовує результати наукового дослідження. Причому доволі часто саме розбіжності у суб'єктивному розумінні досягнутого рівня достатності інформації стають джерелом різних наукових дискусій щодо переконливості підсумків наукового пошуку.

Не менш значущу роль принцип достатності інформації відіграє у політичному процесі. Ефективність політичних програм і гасел, що висуваються, залежить від того, наскільки точно їх авторам та ідейним натхненникам вдалось визначити нагальні потреби окремих соціальних шарів і втілити ці потреби в ясні та зрозумілі символічні форми.

Свого часу вагома частина ідеологічно незаангажованих дослідників російських революцій 1917 р. у цілому і, зокрема, феномену більшовизму, зійшлися на думці, що значною мірою своїм неочікуваним політичним успіхом більшовики мають завдячити вдало використуваним політичним міфам, які втілювалися у влучних і коротких лозунгах, що містили цілком достатній рівень інформації і були адресовані конкретній цільовій аудиторії. Гасла: «Заводы – рабочим!»; «Земля – крестьянам!»; «Эспроприируй экспроприаторов!», а іноді більш зрозуміле і відверте: «Грабь – награбленное!» – знаходили жвавий відгук серед широких мас населення, що дуже слабо розумілося на питаннях реальної економіки, фінансів, промислового та сільськогосподарського менеджменту. Утім, як і солдати, які мало розумілися у військовій тактиці і стратегії, але в окопах Першої світової війни не менш гаряче вітали різних агітаторів, що галасували «Долой войну». Час довів, що ці гасла не мали нічого спільного з реальністю, тобто, були саме міфами,

але свою комунікативну функцію вони виконали блискуче. Причому в подальшому саме на цьому ґрунті зусиллями радянської гуманітарної науки, що розвивалася у парадигмі історичного матеріалізму, і творчістю діячів культури соціалістичного реалізму була створена міфологізована картина світу, яка сприяла відтворенню потрібних комуністичній владі символів і традицій політичної комунікації.

Саме принципом достатності інформації скористалися свого часу і члени української Директорії в ідеологічній боротьбі проти гетьмана П. Скоропадського. Засновника Національної академії наук і Національної бібліотеки Української держави (нині Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського), за часів правління якого мережа українських навчальних закладів постійно розширювалася, вони звинуватили у зраді національних інтересів, оскільки він залучав до органів управління дореволюційні досвідчені та професійні кадри, більшість яких з об'єктивних причин були російськомовними. А між тим, як зазначає О. Васюківська, уряд Гетьмана затвердив закон щодо виділення Міністерству народної освіти і мистецтва 2 млн карбованців, завдяки чому вдалося видати українських підручників для народних шкіл на 1 млн 620 тис. і на 345 тис. – для середніх [7, с. 44].

Більш того, колишні члени Центральної Ради, створивши Директорію, розгортають інформаційну кампанію з дискредитації Гетьманату на підставі збору продовольства і відправки його на Захід. Саме використаний принцип достатності інформації зорієнтував негативні настрої населення, породжені експропріацією зерна, проти Гетьмана і одночасно допоміг приховати першоджерело проблеми. Нагадаємо, що саме Центральна Рада 9 лютого 1918 р. уклала у Бресті угоду, за якою УНР мала до 31 липня 1918 р. поставити Німеччині та Австро-Угорщині 60 млн пудів збіжжя та сировини [8, с. 60]. Проте, міф про Гетьмана – німецького запроданця і національного зрадника, що йде на співпрацю з колишніми царськими чиновниками, вже пішов гуляти Україною і потрапив на благодатний ґрунт народної свідомості, втомленої від війни, безладу та грабежів.

Звісно, що причини поразки ідеї Української Держави гетьмана Скоропадського і перемоги більшовиків у Громадянській війні значно ширші і глибші, але наведений нами детальний аналіз прикладів створення і використання міфів як інструменту політичної комуні-

кації яскраво свідчить про їхню безумовну значущість у політичному процесі, яка виявляється особливо результативною у часи соціально-політичної нестабільності. Крім того, слід підкреслити, що з огляду на історично доведену ефективність використання міфів як засобу інформаційного впливу, вони продовжують продукуватися і сучасними акторами політичного процесу як на глобальному, так і на регіональному і державному рівнях.

На думку М. Шестова, саме за принципом достатності інформації було сконструйоване одне з головних гасел висхідного етапу «перебудови» – вимога «соціалізму з людським обличчям». З наукової точки зору це гасло було гранично беззмістовним. Поняття «людяність» здатне змінюватись не тільки в індивідуальному порядку, але і в сприйнятті соціальних груп, і в застосуванні його до різних сфер соціальної діяльності в різні історичні епохи. Оскільки побудоване у СРСР суспільство було піддано всебічній критиці на предмет марнотратного ставлення до «людського чинника», потенційно людяним ставало все, що в максимальному чи мінімальному ступені заперечувало колишній державний та громадський порядок [6, с. 160].

Разом з тим на тлі руйнування радянських міфів, на які десятиліттями спиралася влада, і відсутності їхньої адекватної заміни, в середовищі тодішнього керівництва країни виникли побоювання, що політичні інститути СРСР можуть втратити контроль над масовою свідомістю та управлінням політичними процесами, і це побоювання призвело до рецидиву тоталітаризму у вигляді Державного комітету з надзвичайного стану (рос. ГКЧП. – *Прим. авт.*), який зробив спробу у звичний кулуарний спосіб змінити не лише владу, але й політичний курс.

Враховуючи зазначений досвід, керівництво новостворених на пострадянському просторі держав на заміну міфологемі комуністичного будівництва активно створює та підтримує у суспільстві модерну міфологему незворотності демократичних перетворень. Причому саме за принципом достатності інформації в суспільстві формувався міф про однозначність і беззаперечність позитивних якостей лібералізму та ринкової економіки.

Натомість доволі швидко виявилася практично повна необізнаність нових демократичних лідерів і, тим більше, пересічних громадян про реалії ліберальної економіки та принципи функціонування демократії. Як наслідок несформоване громадянське суспільство виявилася

неспроможним використовувати демократичні інститути для ефективного контролю за владою. Однак нове керівництво більшості пострадянських країн доволі швидко зорієнтувалося. Демократія і свобода слова із інструменту суспільного контролю, засобу забезпечення рівності прав і добробуту кожного громадянина перетворилися у примарну самоціль, у новий міф, за яким криється банальне намагання можновладців і окремих політичних сил здобути і втримати владу.

Отже, з наведеного аналізу випливає закономірне твердження, що політичний міф створює не суспільство, а влада чи певні політичні сили, які намагаються здобути цю владу. Як ми вже зазначали вище, за своїм змістом міф, що поширюється і отримує популярність у суспільстві, має бути пов'язаний із традиційними уявленнями і відповідати прихованим і навіть сакральним уподобанням певної соціальної спільноти. Проте цей зв'язок подібний до зв'язку творчості Т. Шевченка, О. Пушкіна, Д. Байрона або Й. Гете і Г. Гейне з казково-епічною культурою своїх народів. Як і твори видатних поетів, політичний міф також має зв'язок з народною свідомістю, але міф, як і найкращі зразки високої поезії, набуває своїх виняткових інформаційно-комунікативних якостей і конкретизується у чітку символічну форму виключно завдяки розуму і таланту певної обмеженої групи людей, або навіть однієї особи.

Для більш детального розкриття зв'язків міфу із суспільною свідомістю слід зазначити, що у дослідженнях ціннісних орієнтацій певних соціальних груп дедалі частіше використовують поряд із поняттям «соціально-політичний міф» термін «соціальний стереотип». Більшість сучасних дослідників схиляються до думки, що термін «стереотип» як реакцію свідомості на отриману інформацію ввів у науковий обіг американський письменник і дослідник, автор оригінальної концепції суспільної думки У. Ліппман¹⁸.

Проте як практикуючий журналіст і дослідник проблем засобів масової інформації У. Ліппман розглядав «стереотип» лише як розповсюджені та упереджені уявлення про інших людей, що породжує різноманітні

---

¹⁸ Ослон А. Уолтер Липпман о стереотипах: выписки из книги «Общественное мнение». *Социальная реальность*. 2006. №4. С. 125–141; Семендяева О. Ю. Критический анализ концепций «стереотипа» в социальной психологии США. *Социологические теории и социальные изменения в современном мире*. Москва: ИСИ, 1986. С. 184–196.

міжособистісні та суспільні конфлікти. Натомість проблема використання стереотипу як засобу інформаційного впливу і моделювання політичного процесу шляхом маніпулювання свідомістю і політичною активністю громадян залишилася поза його увагою. Як зауважує М. Шестов, таке розуміння «стереотипу», по суті, було ідентичним трактуванню політичного міфу як штучно створеної помилкової форми відображення політичних реалій [6, с. 67].

Натомість, відомий історик В. Ключевський свого часу використав термін стереотип для характеристики політико-психологічної ситуації у суспільстві зовсім в іншому сенсі. Термін «стереотип» означає у В. Ключевського щось природне, що історично виникло, що здійснює конструктивний стабілізуючий вплив на вражену масову й індивідуальну свідомість. Із загального змісту міркувань історика випливає, що смислове навантаження поняття «стереотип» зближується у нього зі смисловим навантаженням поняття «традиція політичної поведінки» [6, с. 68].

Таке розуміння зближує поняття «соціальний стереотип» і «соціально-політичний міф» за ознакою їхньої первинної вкоріненості у народну традицію, яка і є одним з чинників їхньої інформаційно-комунікативної ефективності. Як зазначає О. Блинова, соціальний стереотип проявляється як у формі стереотипу мислення, так і у формі стереотипу поведінки особистості. Він виникає на основі спонтанних почуттів і емоцій, але визначається природними умовами розвитку людей, що закріплюються у колективній свідомості [9, с. 3].

Отже, зауважимо, що політичний міф пов'язується не тільки з традиціями, сакральними уявленнями і злободенними потребами людей, а й з певними стереотипами світосприйняття і поведінки окремо взятої спільноти. Знов пригадуючи події російських революцій та Громадянської війни з усіма їхніми жажіттями, можна припустити, що до певної міри ці трагічні події були відтворенням «стереотипу поведінки», описаної видатним російським поетом О. Пушкінін у повісті «Капітанська дочка», присвяченій подіям Селянської війни 1773–1775 рр. під проводом О. Пугачова – «русский бунт бессмысленный и беспощадный». У свою чергу один з відомих мислителів післяреволюційної еміграції, засновник та ідеолог російського націонал-більшовизму М. Устрялов оцінював російську революцію як національне явище, яка за своїм характером і розмахом є найтипівіший російський бунт:

«Він – наш, він суто російський, він весь у нашій психології, у нашому минулому»¹⁹.

Таким чином, можна зауважити, що політичний міф набуває найбільшої ефективності як засіб інформаційного обміну між акторами політичного процесу і суспільством у тому випадку, коли він співпадає з наявними у конкретній спільноті соціальними стереотипами. Невипадково, аналізуючи специфіку соціального сприйняття, Г. Андреєва підкреслює: «Починаючи з робіт Дж. Брунера, соціальне сприйняття трактується саме як соціальне пізнання, оскільки акцент зроблений на особливостях процесу категоризації соціальних об'єктів, що є засобом не просто сприйняття, але й інтерпретації поведінки іншої людини. Сприймання стає не просто “репрезентацією”, але побудовою “моделі світу”, оскільки передбачає умовиводи, тобто деяку ментальну конструкцію» [10, с. 16].

У свою чергу творці конструктивного політичного міфу мають враховувати наявну ментальну конструкцію і використовувати її для оформлення позитивного чинника соціально-політичних перетворень. Проте, на жаль, дійсність показує, що або з політичних вузькопартійних або сьогохвилинних корисливих міркувань сучасні вітчизняні міфотворці продовжують використовувати застарілі стереотипи для задоволення власних пропагандистських потреб через відтворення негативних міфів.

Зокрема, етнополітолог Л. Нагорна наголошує, що в Україні проблеми співвідношення мови і влади, вербальних стратегій у політиці, політичній міфотворчості розробляються здебільшого в руслі «навколонаукової» публіцистики і тому часто постають у спрощеному, вульгаризованому вигляді. Яскравим прикладом цього може бути метафора «двох Україн», яка перетворилася у модний евфемізм і своєрідну «антицинність», негативно впливаючи на політичний клімат у державі. Побудована на цій міфологемі «магія слів» являє собою стійкий конструкт суспільної свідомості і відчутно блокує раціонально-критичне сприйняття як історичного минулого України, так і сучасних соціокультурних реалій [11, с. 142]. Таким чином, політичні міфи та символи за умов їхнього хибного трактування або формулювання замість консолідуючої, конструктивно-позитивної ролі відіграють негативну і дезінтегративну роль.

---

¹⁹ Устрялов Н. В. *Patriotica. Смена вех. Сборник статей Ю. В. Ключникова, Н. В. Устрялова и др.* Июль 1921. Прага, тип. «Политика», 1921. С. 46.

Разом з тим розглядаючи політичний міф як своєрідну форму прояву традиційного, необхідно визнати, що це далеко не тотожні явища. Істотна відмінність політичного міфу, на яку ми вже вказували вище, полягає у тому, що він, зазвичай, цілеспрямовано конструюється. Для цього необхідна діяльність певних ідеологізованих груп, які цілеспрямовано формують і поширюють конкретні політичні міфи з певною соціально-політичною метою. Ці міфотворці володіють певним даром прогнозування, здатністю відображення колективних уявлень. Разом з тим сама діяльність цих груп не завжди усвідомлювана. Як наслідок у міфотворчості зберігається значний елемент випадковості та непередбачуваності кінцевого результату. Як і сам процес міфотворчості можна звести лише до обмеженого управління соціальними процесами, так і елементи стихійності в ньому зберігаються завжди. Тим більше, що точно передбачити, як сприйме масова свідомість той чи інший проект, також неможливо. Таким чином, у політичному міфі трапляється міфологія спонтанна, що йде знизу, з усіма входними в неї елементами національного самовідчуття, і міфологія «штучна», що конструюється з ідеологічними та політичними цілями всередині окремих інтелектуальних чи владних груп [6, с. 149–151]. Саме до такого, неочікуваного для творців нової імперської міфології результату свого часу призвело політичне міфотворення, що відбувалося на зорі Російської імперії. Зокрема, американські дослідники Е. Кінан і С. Плохій та канадський дослідник З. Когут вказують, що українські інтелектуали, яких Петро I масово залучав до розбудови власної вестернізованої імперії, добре обізнані з тогочасними націоналізованими європейськими історіями, витворили концепт «Малої Русі» і «Великої», з огляду на поширений у добу гуманізму концепт «Малої Греції» як історичного ядра та «Великої Греції» як територій обширної середземноморської колонізації [12, с. 120].

Але згодом імперські амбіції разом зі свідомо культивованим історичним невіглаством призвели до того, що первісний, цілком позитивний і шляхетний для України зміст політичного концепту і у суспільній свідомості, і у науці трансформувалися у політичний міф, в якому «мала» перетворилася на «молодшу», а «велика» на «старшу» з відповідними зневажливими стереотипами. Як справедливо вказує М. Рябчук: «Велика Русь передбачувано стала центральною частиною імперії, Мала Русь – її провінційним «малоросійським» додатком, «недо-Росією»» [12, с. 122].

Більш того, цей міф не втратив актуальності і після розпаду СРСР і виникнення двох уже незалежних і суверенних держав. З боку представників російського істеблішменту це виглядає більш-менш зрозумілим, але безперечно здивування викликають намагання деяких вітчизняних діячів не лише плекати його, але і наповнювати новим змістом і вибудувати на ньому хибну парадигму української історії.

Зокрема, Л. Нагорна наголошує, що застосування схеми «метрополії – колонії» до українських реалій, дихотомій «свій – чужий», «імперія – колонія», «гнобитель – гноблений», ідеї народу-жертви і «топосу поразок», що стали лейтмотивом національного нарративу, прищеплюють суспільній свідомості систему стереотипів і міфів, «які в сумі створюють викривлену картину буття української нації у часі і в просторі, її взаємин із сусідами й імперськими структурами, її статусу на той момент, коли Україна увійшла у коло незалежних держав» [11, с. 148]. Разом з тим слід зауважити, що поряд з певними і доволі прозорими політичними поясненнями виникнення саме такого нарративу у вітчизняному політичному дискурсі існує й інше, безпосередньо пов'язане з описаним вище механізмом виникнення політичного міфу.

Як зазначає Л. Нагорна, новий концепт «Україна – колонія СРСР» легко прижився ще й тому, що відповідав якимось потаємним структурам української самосвідомості. Так само, як думаючий росіянин глибоко в душі плакає переконання у месіанському призначенні свого народу, українець втішається усвідомленням власної «тяжкої долі», відчуває спільноту, до якої належить, жертвою, принесеною на вівтар історії [11, с. 149].

Отже, основу політичної міфології становлять традиції, архетипи та емоції, які породжують віру – феномен інформаційного впливу, що протистоїть будь-яким, навіть найбільш раціональним аргументам. Разом з тим органічний зв'язок соціально-політичного міфу із соціальними стереотипами поведінки та світосприйняття дозволяє за допомогою ретроспективного аналізу до певної міри програмувати та прогнозувати реакцію суспільства на той чи інший політичний міф. Таким чином, політичні актори отримують не лише інструмент моделювання поведінки окремих соціальних груп, але і можливість шляхом побудови цілеспрямованої політичної комунікації конструювати потрібну політичну реальність. Найбільш поживним ґрунтом для виник-

нення і розвитку міфів є напружена ситуація соціально-політичної кризи у суспільствах, що трансформуються. Руйнування усталених основ державної та особистісної самоідентифікації в умовах несформованої адекватної заміни звичних світоглядних принципів штовхає до міфологізації та некритичного запозичення чужого досвіду, що веде до втрати суб'єктності і стагнації, або відтворення застарілих і навіть архаїчних міфів власної державності, що викликає негативні рецидиви політичного минулого.

Адекватне наукове корегування не завжди позитивної практики усвідомлення ідеологічної спадщини і політичної міфології може бути досягнуто за допомогою прояснення сутності світоглядних концепцій попередників поза кон'юнктурних чи вузько політичних інтересів. Подальші дослідження теоретичних аспектів проблеми політичного міфу як у контексті історичного, так і сучасного дискурсів створять умови формування адекватного світосприйняття. Ґрунтовне та об'єктивне дослідження допоможе ефективній протидії політично вмотивованій, кон'юнктурній міфотворчості і закладе основи формування конструктивного і толерантного інформаційного середовища.

Література

1. *Барт Р.* Мифологии / Р. Барт ; пер. с фр. С. Н. Зенкина. – Москва : Изд-во им. Сабашниковых, 2000. – 314 с.
2. *Шайгородський Ю. Ж.* Політика: взаємодія реальності і міфу : монографія / Ю. Ж. Шайгородський. – Київ : Знання України, 2009. – 400 с.
3. *Пробійголова Н.* Міфологізація масової свідомості під час політичної кризи / Н. Пробійголова // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філос.-політолог. студії. 2014. – Вип. 4. – С. 89–97.
4. *Павлюк Л. С.* Знак, символ, міф у масовій комунікації / Л. С. Павлюк. – Львів : ПАІС, 2006. – 120 с.
5. *Гигаури Д. И.* Политический миф и ритуал как социокультурные основания символической политики [Электронный ресурс] / Д. И. Гигаури // Вестн. С.-Петерб. ун-та. – 2015. – Вып. 3. – С. 91–98. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/politicheskiy-mif-i-ritual-kak-sotsiokulturnye-osnovaniya-simvolicheskoy-politiki>. – Загл. с экрана.

6. Шестов Н. И. Политический миф теперь и прежде / Н. И. Шестов / под ред. А. И. Демидова. – Москва : ОЛМА ПРЕСС, 2005. – 414 с.

7. Васьківська О. Л. Управління по справах друку в добу Гетьманату та діяльність книговидавничих осередків у 1918 році / О. Л. Васьківська // Вісн. Книжк. палати. – 2015. – № 11. – С. 41–46.

8. Підкова І. Берестейський мир 1918 р. / І. Підкова, Р. Шуст // Довідник з історії України. – Київ : Генеза, 2002. – 903 с.

9. Блинова О. Є. Соціальні стереотипи як прояв соціального мислення / О. Є. Блинова // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Київ : Фенікс, 2014. – Т. 11. – Вип. 9. – С. 107–118. – Режим доступу: [http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/710/1/%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE\(2015\).pdf](http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/710/1/%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%BE(2015).pdf). – Назва з екрана.

10. Андреева Г. М. К проблематике психологии социального познания / Г. М. Андреева // Мир психологии. – 1999. – № 3. – С.15–23.

11. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань / Л. П. Нагорна. – Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 272 с.

12. Рябчук М. Російський вимір «української кризи» / М. Рябчук // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – 2015. – Вип. 1. – С. 115–129.

References

1. Bart, R. (2000). *Mifologii [Mythology]*. (S. N. Zenkina, Trans). Moscow: Izd-voim. Sabashnikovyh [in Russian].

2. Shaihorodskiy, Iu. Zh. (2009). *Polityka: vzaïemodiïa realnosti i mifu [Politics: interaction of reality and myth]*. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].

3. Probiïholova, N. (2014). *Mifolohizatsiia masovoi svïdomosti pid chas politychnoi kryzy [Mythologizing the mass consciousness during the political crisis]*. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiã filos.-politoloh. studii. – Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies*, is. 4, pp. 89–97 [in Ukrainian].

4. Pavliuk, L. S. (2006). *Znak, symvol, mif u masovii komunikatsii [Sign, symbol, mythinmasscommunication]*. Lviv: PAIS [in Ukrainian].

5. Gigauri, D. I. (2015). Politicheskij mif i ritual kak sociokul'turnye osnovaniya simvolicheskoy politiki [Political myth and ritual as the socio-cultural grounds of the symbolic politics]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta – Vestnik of Saint Petersburg University*, issue 3, pp. 91–98. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/politicheskij-mif-i-ritual-kak-sotsiokulturnye-osnovaniya-simvolicheskoy-politiki> [in Russian].

6. Shestov, N. I. (2005). *Politicheskij mif teper' i prezhe [The political myth is now and before]*. A. I. Demidov (Ed.) Moscow: OLMA PRESS [in Russian].

7. Vaskivska, O. L. (2015). Upravlinnia po spravakh druku v dobu Hetmanatu ta diialnist knyhovydavnychkh oseredkiv u 1918 rotsi [Office for Press Affairs during the Hetmanate period and the activities of book-publishing organizations in 1918]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty – Herald of the Book Chamber*, no. 11, pp. 41–46 [in Ukrainian].

8. Pidkova, I. & Shust, R. (2002). Beresteiskyy myr 1918 r. *Dovidnyk z istorii Ukrainy [Reference book on the history of Ukraine]*. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].

9. Blynova, O. Ie. (2014). Sotsialni stereotypy yak proiav sotsialnoho myslennia [Social stereotypes as a manifestation of social thinking]. *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy – Actual Problems of Psychology. Collection of Scientific Papers of G. S. Kostiuk Institute of Psychology NAPS Ukraine*, issue 11, no. 9, pp. 107–118. Kyiv: Feniks. Retrieved from [http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/710/1/%D0%91%D0%BB%\(2015\).pdf](http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/710/1/%D0%91%D0%BB%(2015).pdf) [in Ukrainian].

10. Andreeva, G. M. (1999). K problematike psihologii social'nogo poznaniya [To the problems of the psychology of social cognition]. *Mir psihologii – World of Psychology*, no. 3, pp. 15–23 [in Russian].

11. Nahorna, L.P. (2011). Sotsiokulturna identychnist: pastky tsinnisnykh rozmezhuvan [Sociocultural identity: the traps of value distinctions]. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

12. Riabchuk, M. (2015). Rosiiskyi vymir «ukrainskoi kryzy» [Russian dimension of the «Ukraine crisis»]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa – Scientific Notes I. F. Kurasa Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*, issue. 1, pp. 115–129 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.11.2017.

Marat Zakirov,

Cand. Sci. (Historical), Head of Department,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Myth as a Means of Information Impact and an Instrument of Political Communication

This paper analyzes of the political myth as a means of information impact. It is emphasized that nutrient soil for the emergence and development of myths is the tense situation of socio-political crisis. It is shown that basis of the political mythology constitute the tradition, archetypes and emotions. The author clarifies what properties a political myth can have in the information exchange and what role it plays in stable societies and especially in societies that are in transformation. It is emphasized that natural connection of the sociopolitical myth with the social stereotypes of behavior and world perception allows us to program and predict the reaction of society to one or another political myth. The article reveals the phenomenon of political myth as a key factor in the process of political communication.

Keywords: information impact, political myth, communication, archetype, slogan, social stereotype.